



HÁZASSÁG.

(Jakobi M. Károly háromfelvonásos drámája, Relle Pál fordításában bemutatta a Vigszínház 1911. szeptember 15.-én.)

□ Arra még emlékezem, hogy lengyelek járnak, jönnek és mennek a színpadon, akiket Boleszlávnak, Miciszlávnak vagy Wladiszlávnak hívnak. Az már mindegy. Egy vezetőknév is megragadt az emlékezésemben. Wakarszky. Így. Semmi több. A lengyelek civakodnak, verik a feleségüket, isznak, kártyáznak — más lengyelek nem verik a feleségüket, nem isznak, nem kártyáznak, ellenben feleségük önagysága megcsalja őket az előbbi fajta lengyellel. Mint utóbb kitűnik, csupa hitvesi hűségből és feleségi szerelemből. Arra is emlékezem, oly hosszú idő után még (egy órával az előadás után), hogy gyöngén, nagyon óvatosan fölűti a fejét néha egy félénk és opporúnusan udvariashangú tendencia.

□ Már hogy a földet, amely Pózenben is lengyel föld, nem engedik a német kolonizáció kezére. Ez nemzeti faji becsület. Azután bejön egy szökött orosz szocialista is, aki elkezd túlsokat beszélni és erről a szokásáról nem szokik le három felvonáson át. Rám úgy hat, mintha állandóan a Társadalomtudományi Könyvtárból citálna. Ő az obligát raisonneur. Hogy a képesalbum teljes legyen, a csábító és a csábított, a megcsalt férj és a sokat beszélő jóbarát mellé besorakozik még a drámai apa és drámai anya, a szende kislány és a fivér, meg egy jókedélyű csendőrhadnagy. Kész az úgynevezett genre-kép. Csakhogy ez a németül festett lengyel falusi idill először nagyon unalmas családi ügynek indul és az első felvonás végén az érdeklődésünk abban merült ki, hogy számolni kezdtük, hány törvényes és törvénytelen, elhagyott és el nem hagyott gyermek, elvert és el nem vert feleség, apa, anya, hűg, és jóbarát jön még a derék Boleszláv nyakára. Végül már olyan sokan voltak, hogy szegény belebolondult. És megfojtotta a csábítót a jobb 1. színpal mögött, pont akkor, amikor az elcsábított asszonyka a bal 1. kulissza mögött vágta el a szép fehér nyakát. Ez a megoldás sehogy sem

tetszett nekem. Én másképpen tippeltem. Azt gondoltam, hogy ime, itt van egy Szibériából szökött orosz forradalmár, akinek a saját elbeszélése szerint már némi rutinja van az emberek megfojtásában és nem is csinál valami nagy ügyet egy ilyen csekélységből. Miután ő eddig úgy sem művelt semmit, csak beszélt, beszélt, azt hittem, hogy megteszi a családnak ezt a szóra sem érdemes kis szivességet és belefojtja a szót a hosszú és komisz lengyelbe, aki elárulja a volt kedvesét. Így a derék Miciszláv (Ejnye, de sok bajom van ezekkel a szlávokkal, mindég összezavarom őket) nem tudott volna meg semmit és Varsányi Irén nem vágta volna el a nyakát. Az igaz, hogy akkor viszont Jakobi úr nem tudott volna mit csinálni a földagasztott szóáradatával.

□ Most veszem észre, hogy borzasztóan belekeveredtem az ügybe. Szerepeket, színészeket és szerzőket keverek egybe és azt sem tudom már, érdemes-e egyáltalán belefogni a komoly kritikába. Azt hiszem, inkább nem.

□ Igazi lassú tempójú, nehezen induló német darab, amely minden motiválás nélkül egyszerre csak válságba fordul. A bonyodalom nincsen megépítve, a krízis erőltetett és az egész ügy veszedelmesen hasonlít ahhoz az esethez, amikor egy pici baba pamutot gombolyít és végül annyira összegabalyítja, hogy a mama sem tudja feloldani. Akkor azután szét kell vágni, mint azt a bizonyos, annyiszor diszkreditált gordiusi csomót. Jakobi is így tesz. Ő is vág és öl és fojt. Amit igazán nem várnék ilyen szelíd és unalmas germántól.

□ Ezen a szezőnelejére szánt csinálmányon nem segít még az sem, hogy a színészek gyönyörűen játszottak. Varsányi Irén csodálatos arca, nagy, ragyogó szemei, a beszéde, amelyben lefojtott asszonyi remegések vannak, szinte értéket adott Zsófia szerepének. Az ő vergődését látva, hangos dobogással szólt a szívünk

és egy-egy percre hallgatott a maliciánk. Úgy ment el utóljára, úgy nézett vissza a férjére, hogy szerettünk volna utána rohanni, ne, ne tegyen kárt magában, mindent megbocsájtunk ennek az édes asszonynak, — még ezt a darabot is. Stella Gyula, a színház- új tagja hálátlan szerepben mutatkozott be. Stella értékei nagyon valódiak és el nem homályosíthatók lehetnek, hogy az érdeklődésünk a színész iránt nem veszett

el a szereppel szemben érzett dühös antipatiában. Fenyvesi, Tanay, P. Gazsi Mariska, Kende Paula, Balassa Jenő és Tihanyi mindent elkövettek, hogy a talentumuk legjavával tévesszenek meg bennünket. De az ő színészi munkájuk értéke elválík a mi megbecsülésünkben attól a nevető bosszankodástól, amellyel napirendre térünk Jakobi M. Károly úr remeke fölött.

B. J.

□ □ □

□ BRIEUX EUGEN: SUZETTE. Mintha Dumas fils vagy a gúnyos szemű Sardou lehelte volna valamikor az életutcák síneire. A drámaéletére, amelyek a születés előtt kezdődnek és nem érnek véget, mikor eljön a halál. Szabad sírba tréfálni lompos embereket, tolvajkínba vetni kopott szegényeket. Könnyelmű asszonyok közt járni, úton támadni, ölni és sirni. Szabad keze van végig a hatás kedvéért. Csak fölségesen kell beszélni. Arisztokratikusan, ha erkölcstelen cselekedetről van szó. A kecses forma lefátyolozza az erkölcstelenséget. Kedves formában a közönség mindent elfogad. Talán most büszkeség szállna lelkükbe. Halovány, édes büszkeség, minőt a mester érez, mikor örömmosolyt lát tanítványa arcán. Mikor a tételek pompázva tovább fejlődnek, mert Brieux az ő tanítványuk. Műveik folytatója, aki örökölte eredményeiket és hibáikat. Világos józanságuk gyarapodik benne erőttől robbanó jellemző ügyességgel, szatirikus elmésséggel. Egész életét gyömöszöli irásába, itt-ott tévedve, de azon az úton, amelyen csak nagy emberek járnak.

□ Tendenciózus drámák írója ő. Mindig be akar valamit bizonyítani, az irányzatokban dobog a vére. Rezignáltan nézi a tolakodó pártfogást, szelidség sugárzik a szeméből és leül írni. Felszabadulón ír, könnyen, csodálatos értelemmel. Megoldódnak előtte a lelkek mély bonyodalmi és szavakba öltöznek tudata mámoros félhomályában. Előlépnek, kiformalódnak és elkészül a Vörös Palást. Ez az iránydarab mesterei mellé helyezi és nevének legfőbb ékessége lesz.

□ Suzetteben a válás problémája izgatja. Enyhületes pihenővek nem komolykodtak vele. A Code civil vaskörmökkel akarta elmosni a fogalmat, de az tartotta erővel. Nagy nyöszörgés lett érezhető, kínos zsvajok, akár egy Chamfleury regény. Az emberek mozgolódtak, kikiváncsoltak az abroncsból. Jöttek a jogászok, írók és az időszerű dráma megoldotta a pántokat. A dráma elvégezte az átalakulást, a nagy átalakulást. Az emberek bolondulásig szabadnak kezdték magukat érezni, virágba szökkent lett a könnyelműség. Sok volt a kacagás, könnyen keltek egybe és könnyen váltak. És Brieux idején sokszor, sokszor váltak.

□ Brieux azonban erkölcsös író és ismét leült írni. Nagy, különös lelkével elérte a nemzedékek tragédiáját, amely sok emberkelet zúzossá sápaszt. Hogy eljön egy este, ijesztő, bús este és a két ember nem

érti meg egymást. Hiába volt az élet sok sajkása, derű, fáradtság, lemondás. A kapcsok válásra feszülnek, vakon, bizonytalanul. Nagy percek erejében nincsen mérlegelés, ha volna, megragyogna a kötelék. A sebek áttetszőkké lohadnának, hiszen a válás szomorú valami. Akár van gyermek, akár nincs, vele még nagyobb az örvény. A férj és feleség öröme elhúzódik belé, az emlékezés szálai nem pattanhatnak szét. Keserűen kegyetlen helyzetek, érzi, kerülni kell ezt az ösvényt. Kerülni kell ezt az ösvényt, ez lesz a tétele.

□ Chambert Henrynek nevezi a férfit, Reginenek a nőt és Suzettenek a gyermeket. Párisban laknak, társaságba járnak és az asszony megcsókolt egy férfit. Egyszerű a dolog, annyiszor beszéltek neki barátnői üde botlásokról, hogy a végén ő is megszédült. Esengő volt a csók, lüktetve öntudatlan és a férj rányitott az ölelkezőkre. Válniok kell, vadúl válniok, a férj házában történt az eset. És Reginenek el kellett hagynia a házat.

□ De mi lesz Suzettevel? Megindult fölötte az áradat, mert mindenik szerette őt. Henry szüleihez került, tizenkét éves volt és nem akarták, hogy lássa a harcot. A harcot, amelyet a szülők és szüleik vívtak érte, zúgó odisszea. Mindegyik zománcosan beszélt vele, édesgette, magáénak akarta. Az öreg Chambertné nagy babával ajándékozta meg, az anyja, mikor meglátogatta, még nagyobbat ígért. El akarták idegeníteni tőle, erkölcstelensége aláásná fehér lelkét. Kieszközték, hogy Regine csak egy óráig láthassa és később, hogy csak levelet írhasson neki. Ki akarták tépni képét a gyermek szivéből és levelet irattak egyszer vele. Hogy bocsássa meg az Isten anyának a rosszat, amit apával elkövetett. Ez fáj a gyermeknek, aki még nem felejtette el az anyját és fáj az anyának, aki nagyon szerette a leányt. Fáj mélyen nagy fájdalommal.

□ És egy violás, őszi délután Regine eljött kibékülni, százszor kísérelte ezt már meg, imádtá Suzettet, de a válópör egyre tovább fejlődött. Úgy érezte magát, hogy már lebűnhődött és eljött kivetni utolsó játékát. Lelkéből beszélt az apának, el volt szánva lemondani a gyerekekről. És csodálatos, csak halkan szabadna szólni e perceről, mert nagy lemondása visszahozta neki férjét és családját. A válás gondolata eltűnt, az öreg Chambertné keresztényinek találta megindulását.